

De hardnekkige kant van het openbaar bestuur

Lezing Stadsdeel Zeeburg

Dames en heren,

Een jaar geleden heeft u een Nieuwe Werkwijze voor de raad ingevoerd.

Mij is gevraagd iets te zeggen voordat u deze nieuwe werkwijze gaat evalueren in de komende maanden.

Het is zeer moedig van U om mij uit te nodigen om enkele woorden te spreken, omdat ik zeer kritisch sta tegenover alle vernieuwing in het openbaar bestuur.

Waarom?

Omdat onder het mom van 'vernieuwing' en 'dualisering' zijn veel innovaties ingevoerd die helemaal leiden helemaal niet tot een doorbraak in het starre monisme in de Nederlandse en vast en zeker ook in de Zeeburgse politiek.

U heeft geluk: ik weet te weinig van de politieke mores in Zeeburg om uw stadsdeel persoonlijk de maat te nemen langs mijn democratische lat!

Ik zal mij dus beperken tot een meer algemene analyse.

Vanavond zal ik betogen dat er moet nog veel gebeuren om de daadwerkelijke problemen van de Nederlandse democratie op te lossen.

Ik signaleer straks vijf belangrijke problemen, maar zal ook een oplossingsrichting aandragen!

Hier in Zeeburg heeft U een aantal problemen trachten op te lossen door te morrelen aan de **harde kant** van het openbaar bestuur: de formele regels die u met elkaar heeft afgesproken.

Zo heeft u

- 'politieke avonden' en een sprekershoek ingevoerd;
- het aantal commissies terug gebracht van 3 naar 2 per maand;
- vaste aanvangs- en eindtijden afgesproken;
- het aantal woordvoerders per partij aan een maximum van 2 gebonden;
- nieuwe regels over raadsverslagen en raadsadressen afgesproken;
- u zult geen insprekers meer toegelaten in de raadsvergaderingen, maar ze wel meer ruimte te geven in de commissie vergaderingen;
- ook kunnen raads gesprekken of raadsconferenties worden uitgeschreven als minimaal 4 leden of twee fracties dat wensen.
- Wel 14 maatregelen in totaal.....

Allemaal institutionele vernieuwing!

Andere regels!

Maar naast deze harde kant is het vandaag ook belangrijk stil te staan bij de **hardnekkige kant** van het openbaar bestuur: de politieke cultuur, oftewel uw gedrag!

Als de harde kant en de hardnekkige kant niet met elkaar in evenwicht zijn, dan gaat het zeker mis!

Voordat u aan het buffet mag, zal ik enkele kritische kanttekeningen plaatsen bij deze institutionele vernieuwing en u de vraag voorhouden of deze nieuwe regels daadwerkelijk een verdieping van het politieke debat en de besluitvorming betekenen.

*****

Er bestaat veel verwarring is over het nut en het doel van bestuurlijke vernieuwing.

Daarom zijn er ook zo veel verschillende experimenten.

Maar veel van die experimenten mislukken omdat veel vernieuwing zich te eenzijdig richt op de formele, institutionele en dus harde kant van het politieke proces.

De hardnekkige kant – het politieke gedrag - wordt vergeten.

Omdat uw griffier, mevrouw Ottes, mij heeft verzocht om aan het begin van dit politieke jaar ook enthousiasmerend te zijn, en niet alleen kritisch - zal ik eveneens een aantal suggesties doen die wel tot dualisme kunnen leiden.

Want ik ben wel degelijk van mening dat we een drastische innovatie en verdieping van de lokale democratie nodig hebben.

*****

Onlangs stelde de voorzitter van de Nederlandse vereniging van Griffiers dat: ik citeer “het Huis van Thorbecke is een stevig gebouw op een stevig fundament, dat ook na 150 jaar nog steeds uitstekend bewoonbaar is.” (einde citaat)

Ik denk dat het fundament van het Huis van Thorbecke eerder aan het verzakken in de sompige Nederlandse grond en dat vele bewoners zouden het pand dan ook liever als ‘onbewoonbaar’ zouden willen bestempelen.

Nou hoeft het hele huis niet gesloopt te worden!

Ik denk dat we het snel over eens worden over wat we willen behouden: onze traditie van consensusvorming, machtsdeling en respect voor politieke minderheden.

Die democratische houding moeten we ook in nieuwe politieke instituties stevig verankeren.

U zult mij dan ook vandaag geen vurig pleidooi horen houden voor een rechtstreeks gekozen burgemeester met uitgebreide bevoegdheden.

Of referenda met bindende uitslag!

Dat soort geroep om sterke leiders en gevaarlijke machtsconcentratie hoort eerder thuis in niet-democratische stelsels en niet in een democratisch land.

Dat laat ik over aan de Nederlandse populistten – inmiddels hebben we een hele verzameling – die allemaal hard roepen dat al die institutionele garanties van de democratie met het huisvuil aan de straat kunnen worden gezet.

Nee, als zij aan de macht komen zijn de file's zo opgelost, komt er geen illegaal meer over de Nederlandse grens en stapt Nederland uit de Europese Unie.

Ook ik zal kritiek hebben op de stroperige besluitvorming in Nederland en betogen dat het niet alleen rivieren zijn die traag door ons laagland stromen...

Maar om nu onmiddellijk ons hele politieke stelsel af te schilderen als overbodige ballast gaat me te ver.

Ja politieke partijen functioneren niet altijd even goed, maar dat wil niet zeggen dat we nu allemaal vrolijk lid worden van bewegingen die via internet aan ons vragen wat we willen.

Kortom, we moeten het probleem niet te ver opblazen!

Een aantal zaken hebben de tands des tijds doorstaan en moeten worden behouden.

Maar wat we ook niet moeten doen is het democratisch tekort in Nederland versmallen tot het dualisme-vraagstuk.

Want de problematiek is veel groter dan u denkt!

Eigenlijk zijn er vijf problemen met de Nederlandse democratie:

1. de institutionele verstarring;
2. de traditionele regenten-mentaliteit van politici en ambtenaren;
3. de zwakke verantwoordingsmechanismen in ons politieke bestel (waar het monisme slechts een klein onderdeel van is);
4. de deplorabele toestand van politieke partijen;
5. de achteruitgang van de politieke participatie van burgers.

Allereerst de institutionele verstarring:

Nederland is vanuit een institutioneel perspectief een oerconservatief land.

Ons politieke systeem heeft een bijna 'natuurlijke' conservatieve neiging; de belangrijkste politieke instituties bestaan al sinds de Franse overheersing en de belangrijkste innovatie van ons democratisch bestel dateert al weer van de periode van 1917-1919, waarin uiteindelijk het algemeen kiesrecht en een proportioneel kiesstelsel werden ingevoerd.

Diverse regeringscommissies, alle discussies over verandering van het kiesstelsel of invoering van een referendum en vijfvoudige (!) kabinetsdeelname van D66 hebben hier niets aan kunnen veranderen.

Terwijl een meerderheid van de bevolking al langere tijd voorstander is van hervormingen blijkt de Nederlandse politieke elite niet bereid om de politieke instituties en besluitvormingsprocedures aan te passen aan de nieuwe tijd.

Ondanks fundamentele veranderingen in de Nederlandse samenleving in de 20^e eeuw, zijn aan het institutionele raamwerk van de consensusdemocratie slechts 4 kleine amendementen toegevoegd:

- in de jaren zestig en zeventig de invoering van de 'inspraak'
- en de komst van de Ombudsman (een Zweedse uitvinding),
- in de negentiger jaren het raadgevende referendum op lokaal niveau (nu ruim veertig keer toegepast in Nederland)
- en vormen van zogeheten interactieve beleidsontwikkeling.

Het is allemaal zeer schraal.

Deze vier amendementen zijn geen daadwerkelijke democratische vernieuwingen, maar slechts instrumenten die naadloos aansluiten bij de vrijwel onveranderlijk paternalistische houding van politici en bestuurders in ons land.

En dat is precies het tweede probleem in Nederland: de regentenmentaliteit onder politici en ambtenaren

Alle politicologen die Nederland beschrijven wijzen als eerste op het elitaire karakter van de politieke besluitvorming in ons land, de gesloten bestuurscultuur en de paternalistische houding ten opzichte van de bevolking.

Volgens de beroemde Nederlands-Amerikaanse politicoloog, Arend Lijphart, wordt onze politieke cultuur, naast de hoge mate van passiviteit van de bevolking, gekenmerkt door depolitisering, pragmatisme, corporatisme en een gesloten bestuurscultuur.

Dominant is een zakelijke en resultaatgerichte houding bij politiek overleg en doorgaans vermijdt men scherpe ideologische conflicten.

Om de tegenstellingen niet op de spits te drijven worden gevoelige kwesties 'gedepolitiseerd' door overleg achter gesloten deuren, geheimhouding, de vertaling van conflicten in technocratische of juridische vraagstukken of uitstel van beslissingen om 'de zaken nog eens goed te bestuderen'.

Een groot deel van de politieke discussies vindt niet plaats in het openbaar maar in fractiekamers en coalitieoverleg.

Brede coalities maken een open politiek debat onmogelijk.

Ook hier in Zeeburg bestaat het bestuur uit maar liefst 16 van de 21 zetels.

Ik wil D66 en de SP niet ontmoedigen, maar hun oppositie zal weinig uithalen.

Alleen als ze zich bestuurlijk opstellen zullen de coalitiepartijen echt naar hen luisteren.

Hoogstwaarschijnlijk zullen deze partijen bij de volgende verkiezingen in 2010 waarschijnlijk veel groter zijn en wellicht zelf op het pluche komen.

Echter, mijn vermoeden is dat ze precies dezelfde houding als het huidige bestuur zullen aannemen.

Ook zij zullen de compromis vorming afschermen van overmatige publiciteit en zich terugtrekken in coalitieberaad en fractie-overleg.

Politiek debat en transparante besluitvorming moeten het vlaggeschip zijn van een democratie!

Maar in Nederland lijkt het meer op een onderzeeër.

En het maatschappelijk middenveld doet vrolijk mee aan deze belangenafstemming in de voor de burger onzichtbare overlegstructuren.

Belangengroepen committeren zich vaak in hoge mate aan de politieke besluitvorming en zo wordt ook maatschappelijke oppositie ingekapseld.

Naast deze zwakke politieke en maatschappelijke oppositie wordt Nederland ook gekenmerkt door een sterke benoemingscultuur.

Op de personele invulling van een groot aantal publieke ambten hebben burgers geen enkele invloed: Burgemeesters, Commissarissen van de Koningin, voorzitter van de Algemene Rekenkamer, vice-voorzitter van de Raad van State, de Ombudsman, voorzitter van de

publieke omroep, noem maar op.....

U ziet misschien de mogelijkheid om wethouders van buitenaf te halen als een bestuurlijke vernieuwing, maar het past naadloos in de benoemingscultuur.

Hierdoor is de politieke elite nog beter in staat elkaar te positioneren in de machtsstructuren, zonder al te veel oog voor binding met de burgers.

Het gevolg: burgers zien het verschil tussen politici en ambtenaren niet.

De elites van belangengroepen, politieke partijen en de bureaucratie zijn grotendeels inwisselbaar geworden.

Nederland is verworpen tot een 'democratie van ambtenaren en leraren'.

Een relatief groot aantal politici afkomstig is uit de (semi-)overheid: uit de ambtenarij, het onderwijs en gesubsidieerde instellingen.

Als gevolg zijn verschillende beroepsgroepen en sociale klassen duidelijk ondervetegenwoordigd en zijn politici niet representatief - in termen van afspiegeling.

Door de verknoping van ambtenarij en politiek stellen volksvertegenwoordigers zich tijdens het besluitvormingsproces meer op als vakdeskundigen dan als vertegenwoordigers of belangenbehartigers.

De Nederlandse consensusdemocratie zet de democratische logica op zijn kop: in principe regeert de regering en de volksvertegenwoordiging intervenueert daarin minimaal.

Politieke fracties committeren zich in vergaande mate aan coalitieafspraken die formeel worden vastgelegd in een gedetailleerd coalitie-akkoord.

Het gevolg is een proces van toenemend monisme, waarin de uitvoerende macht – het DB - en de volksvertegenwoordigers – de raad - elkaar niet in evenwicht houden, maar een 'kartel' vormen.

Dat veroorzaakt het derde probleem: de zwakke structuren voor het afleggen van verantwoording.

Door een lange traditie van regionale spreiding van macht en late centralisatie van de staatsmacht heeft Nederland lange tijd geen krachtig politiek centrum gekend.

Deze traditie van machtsdeling heeft geleid tot een extreem proportioneel kiesstelsel, waarin het onwaarschijnlijk is dat stabiele politieke meerderheden ontstaan.

In ons stelsel matigen partijen zich doorgaans om een grotere kans te maken deel te nemen aan de coalitie.

Het is duidelijk dat het Nederlandse politieke stelsel weinig ruimte laat voor krachtige politieke oppositie.

En Nederlandse politieke partijen zijn al niet echt krachtige organisaties.

U zult het zelf kunnen beamen op het niveau van Zeeburg.

Hoe moeilijk is het niet om bestuursleden te vinden, of raadsleden van goede kwaliteit, of mensen die een campagne kunnen en willen opzetten.

Politieke partijen zijn sterk in verval.

Zij hebben een drastische gedaantewisseling ondergaan sinds hun ontstaan aan het einde van de negentiende eeuw.

En zijn steeds minder in staat de cruciale verbindende schakel te vormen tussen burgers en de staat.

Als ledenorganisaties stellen Nederlandse politieke partijen weinig meer voor:

Slechts 2,6 procent van de bevolking lid van een politieke partij.

Hoewel sommige partijen nog wel een toename in leden laat zien – zoals de SP - is er over het algemeen een neerwaartse trend in partijbinding via het lidmaatschap.

Alle partijen bij elkaar hebben nu minder leden dan de KVP alleen in de vijftiger jaren.

Daarbij moet ook nog worden aangetekend dat veelal minder dan tien procent van de leden deelneemt aan de interne besluitvorming binnen politieke partijen.

Let op: dit betekent dat het Nederlandse politieke bestel afhankelijk is van de energie en inzet van zo'n 32.000 mensen.

Hoeveel is het in Zeeburg?

25? 35?

Ik ben dus in een zeer uniek en belangrijk gezelschap vanavond!

Vooraf op lokaal niveau hebben partijen problemen om gekwalificeerde actieve leden te vinden.

Ik heb het zelf meegemaakt: je trekt twee keer je mond open op een afdelingsvergadering – als jong broekie - en de week daarop zit je in het bestuur (meestal een rotklus als penningmeester of secretaris).

Met een beetje pech sta je het jaar daarop op de lijst en zit je in de raad!

Voor burgers die geen interesse hebben in een politieke carrière is een politieke partij onaantrekkelijk.

Want het zijn in Nederland bepaald geen democratische organisaties!

In de meeste partijen kunnen leden maar weinig daadwerkelijke invloed uitoefenen op bijvoorbeeld de selectie van kandidaten.

Sterker, Nederlandse politieke partijen behoren tot de meest ondemocratische partijen in West Europa.

Uit mijn proefschrift blijkt dat de interne besluitvorming over het verkiezingsprogramma (het te voeren beleid) en de keuze van kandidaten voorbehouden is aan de partij-top.

Een zeer gering aantal mensen, meestal niet meer dan een handvol, beslissen wie er geschikt is om ons te vertegenwoordigen.

Partijleden of kiezers hebben weinig of geen invloed op de volgorde van de kandidatenlijst.

De selectie is meestal via een commissie van een zeer klein aantal getrouwen uit de partijtop.

Erger nog: uit het proefschrift van Hillebrand (1992) blijkt dat in veel gevallen wordt deze lijst niet eens wordt voorgelegd aan de leden van een partij.

Ik citeer: “Hoewel de kandidaatstelling in de drie grootste partijen op zeer uiteenlopende wijze verliep, leidde de bestudering van de besluitvormingsprocedure tot de conclusie dat leden in al deze partijen zeer weinig invloed hadden op de totstandkoming van de kandidatenlijst.”

In het CDA vergaderde 16 procent van de afdelingen niet over de invulling van de kandidatenlijst, in de VVD kreeg 40 procent van de leden niet die gelegenheid en van de PvdA afdelingen zag zelfs 61 procent hiervan af.

U heeft waarschijnlijk allemaal wel de haast Chinese machtswisseling binnen de PvdA op uw netvliesen: Wim Kok die trots Melkert voorstelt als de nieuwe partijleider (Kok was zelf trouwens ook op ondemocratische wijze door Den Uyl tot partijleider gebombardeerd).

Maar vooral het CDA en VVD blinken uit in ondemocratische leiderskeuzes: de partijraad of de ‘baronnen’ wijzen een nieuwe leider aan.

Geheel in de paternalistische regenten-traditie van de Nederlandse benoemingscultuur.

Recentelijk zijn ze bij de PvdA en VVD wakker geworden en laten hun politieke leider nu door de leden kiezen, maar de CDA-top lijkt nog niet echt veel zin te hebben in interne democratisering.

De VVD zal trouwens de lust ook wel zijn vergaan!

De strijd tussen Mark en Rita was een mooi voorbeeld van institutionele vernieuwing die tot enorme politieke instabiliteit leidt.

En niet alleen binnen de VVD, maar in het hele systeem!

Simpelweg iedereen rechtstreeks kiezen is dus niet de oplossing!

Vernieuwing van democratische instituties moet ook ten doel hebben de ingesleten politieke cultuur te veranderen!

Simpelweg burgers “meer invloed geven” via wijziging van de formele regels is gedoemd te falen.

Je moet ook de politici aanpakken anders veranderd er niets!

Je zult dan alleen maar bereiken dat nog meer burgers de stelling onderschrijven dat partijen slechts geïnteresseerd zijn in hun stem, maar niet in hun problemen.

Een ruime meerderheid van de bevolking denkt dat al

Zij vinden ook dat politieke partijen geen idee hebben wat de problemen van mensen zijn.

Dat is niet waar, maar er zit wel een kern van waarheid in!

Politieke partijen hebben eigenlijk geen leden meer nodig.

Partijleiders kunnen zich, via de moderne media, direct tot de kiezers richten.

Politieke partijen worden steeds professioneler, en campagnes worden gedomineerd door experts, zoals spindoctors, media-adviseurs en marktonderzoekers.

Het gevolg is dat partijen zich steeds verder terugtrekken uit de samenleving

En in toenemende mate afhankelijk zijn van staatsmiddelen in plaats van maatschappelijke bronnen.

De scheiding tussen partijpolitieke organisaties en de formeel 'neutrale staatsbureaucratie' verdwijnt.

Partijen 'verstatelijken' en de staat is 'partijdig' geworden.

Ook hierdoor zien burgers het verschil niet meer tussen een politieke en een bureaucratische activiteit.

Deze osmose tussen partijen en bureaucratie geeft voeding aan het populistische verhaal dat alle politici hetzelfde zijn.

En het toch geen zin heeft om te gaan stemmen, tenminste niet op een traditionele politieke partij.

Hierdoor ontstaat het vijfde democratische probleem: de dalende politieke participatie van burgers en het toenemend cynisme.

Hoewel de opkomst bij nationale verkiezingen schommelt tussen de 73 en 80 procent (sinds de afschaffing van de stemplicht), is de opkomst bij verkiezingen voor de Provinciale Staten en de gemeenteraad gedaald naar 50 tot 60 procent.

Thuisblijven bij verkiezingen is steeds populairder geworden: het aantal mensen dat nooit stemt is toegenomen van zes à acht procent in de jaren zeventig tot ongeveer vijftien procent in de jaren negentig.

Vooraf diegenen die minder sterke bindingen hebben met maatschappelijke en politieke organisaties zijn minder geneigd deel te nemen aan een verkiezing.

Het lijkt er op dat een toenemend deel van de kiezers de keuze maakt om af te zien van politieke participatie.

Dat wil niet zeggen dat ze volkomen politiek apathisch zijn of voor altijd verloren zijn voor het politieke proces.

Tussen de 5 en 10 procent van de thuisblijvers komen de volgende verkiezing weer op.

We moeten deze trend dus niet overdrijven, maar wel constateren dat er een legitimiteitsprobleem opdoemt.

Politieke deelname van burgers is van wezenlijk belang voor de democratie omdat de overheid daaraan haar legitimiteit ontleent.

Hier komen we bij de fascinerende paradox van de moderne democratie zoals die wordt geschetst door de Amerikaanse politicoloog Robert Dahl.

Er is een toenemende mate van acceptatie en steun voor principes van de representatieve

democratie, maar eveneens een toenemende ontevredenheid over het functioneren ervan.

In Nederland is deze paradox reeds zichtbaar.

Het overgrote deel van de Nederlandse bevolking koestert democratische opvattingen en volgens het SCP is er meer politieke interesse bij burgers dan ooit tevoren.

Tussen de zestig tot zeventig procent van de Nederlanders 'de politiek' belangrijk en met ziet een cruciale rol weggelegd voor politieke partijen.

Echter, wanneer je meer specifiek vraagt naar het vertrouwen in de politiek (niet de overheid!), ontstaat een heel ander beeld.

Bijna zeventig procent van de mensen sluit het nadrukkelijk uit dat zij ooit contact zullen zoeken met een politieke partij of een politieke vertegenwoordiger om hun probleem op te lossen.

Kortom, de democratie zelf wordt door de burgers niet ter discussie gesteld en burgers waren cognitief en materieel nog nooit zo goed geoutilleerd om aan de democratische besluitvorming deel te nemen.

Waar burgers tegen ageren en van weglopen is de typische institutionele uitwerking van de democratie in een representatieve partijdemocratie.

Op lokaal is de politieke participatie zodanig versmald dat vaak slechts een kleine inspraak-elite deelneemt aan het publieke debat.

Wanneer burgers wel deelnemen heeft dat weinig effect en is het vaak negatief van aard: men loopt te hoop tegen een reeds genomen besluit, men neemt juridische stappen tegen de gemeente.

In Zeeburg heeft u maar besloten deze boze bewoners te weren uit uw raadsvergaderingen en hen in de commissie spreektijd te geven.

Maar dat is natuurlijk niet een oplossing.

U kunt wel sleutelen aan de harde kant van uw politieke besluitvorming en de regeltjes en procedures wijzigen, maar dan negeert u de problemen aan de hardnekkige kant:

Dames en heren politici, u moet namelijk zelf ook veranderen!

U moet zich anders gaan gedragen!

De houding die u aanneemt in de verschillende type vergaderingen is van groot belang!

Als er geen goede match is tussen de formele instituties en de houding – de attitude – van politici, dan zal dat uiteindelijk leiden tot slechtere, stroperiger en minder legitieme besluitvorming.

Hoe breng je dat evenwicht tussen de noodzakelijke bestuurlijke vernieuwing van de instituties en de essentiële verandering van de politieke mores van politici?

Naar mijn idee moet je een begin maken met een duidelijke scheiding van de rollen die je als raadslid vervult.

Simpel gezegd vervullen volksvertegenwoordigers drie belangrijke rollen:

- een vertegenwoordigende rol;
- een rol als partijpoliticus;
- en een controlerende rol ten aanzien van de uitvoerende macht.

Zodra u met burgers in debat bent staat de **rol van volksvertegenwoordiger** centraal.

Hoewel u door uw eigen achterban bent verkozen, vertegenwoordigt u als raadslid alle burgers in het stadsdeel.

In deze vertegenwoordigende rol moet u dus vooral luisteren en vragen stellen zodat u kunt achterhalen welke belangenafweging u moet maken.

Voor een goede representatie is het van belang inclusief te denken, en het debat zo open mogelijk te houden.

Het gaat hier immers om de uitwisseling van ideeën, hoe mensen tegen een onderwerp aankijken vanuit hun specifieke belangen.

In deze rol moet u iedereen de ruimte geven om hun mening te ventileren, standpunten uit te wisselen en visies te vormen.

Door het debat met open vizier in te gaan en de argumenten voor en tegen met aandachtig te beluisteren ontwikkelt u een beeld van de verschillende en vaak tegengestelde belangen die in het geding zijn.

In de vertegenwoordigende rol is dus een hoog niveau van ‘monitoring’ van belang en een open houding voor visies en denkbeelden die tegen uw eigen vooroordelen ingaan.

Het kan dus voorkomen dat u uw eigen visie bij moet stellen.

Niets is irriterender voor een burger dan een politicus die – in debat met burgers – het eigen gelijk blijft benadrukken!

Natuurlijk moet u ergens in geloven, natuurlijk moet u een maatschappij visie hebben.

Maar dat is een andere rol!

Dat is uw tweede **tweede rol als partijpoliticus**.

Deze rol is vooral van belang wanneer u zich verhoudt tot politici van de andere partijen.

Of wanneer u zich binnen de eigen gelederen moet bewijzen als een goed vertolker van het gedachtegoed van uw partij.

Dat gedachtegoed moet u publiekelijk kunnen uitdragen en concrete strijdpunten en beleidsvoorstellen naar voren brengen.

Deze rol van partij-politicus moet u ook aannemen in het machtsspel tussen de partijen, tussen coalitie en oppositie.

U moet de inhoudelijke verschillen met uw politieke opponenten duidelijk maken, een partijvisie uitdragen en het politieke debat zoeken op relevante issues.

In deze situaties, en in deze rol moet u dus zeer ‘partijdig’ zijn.

U moet kiezers duidelijk maken dat zij de volgende keer op u moeten stemmen!

U geeft aan welke belangen u zwaarder laat wegen dan andere en legt uit – vanuit een heldere maatschappijvisie – hoe en waarom u tot deze belangenafweging komt.

Vanzelfsprekend moet een raadslid hierbij de politieke verhoudingen en de haalbaarheid in het oog houden, maar het gaat in deze rol toch vooral om de politieke profilering. Het mooie is dat deze rol niet wettelijk is vastgelegd.

De Nederlandse wetgeving erkent het bestaan van partijen niet.

U mag dus lekker doen wat u wilt!

Maar niet altijd!

We hebben al gezien dat u soms formeel de volksvertegenwoordiger bent, en dan moet u zich dus als zodanig gedragen.

En er is nog een derde rol.

De controlerende rol.

Deze rol staat centraal in de verhouding tussen de raad (wetgevende macht) en het DB (uitvoerende macht).

In deze rol roept u het DB ter verantwoording voor de genomen besluiten, en u ondervraagt hen kritisch naar het verloop van reeds staand beleid.

Deze rol is dus voornamelijk intern gericht: het gaat hier om de relatie tussen de uitvoerende en wetgevende macht, tussen raad en DB.

In deze rol stelt u op basis van voorliggende beleidsstukken de juiste kritische vragen aan het DB.

Ook legt u zelf verantwoording af voor de politieke keuzes die u ondersteund of verwerpt.

Net als uw vertegenwoordigende rol is de controlerende rol meer formeel en staatsrechtelijk vormgegeven.

Hierdoor zijn raadsleden verplicht consciëntieus en consequent de uitvoerende macht te controleren en er voor te zorgen dat de uitvoerende macht politieke verantwoording aflegt.

In deze rol kunt u dus niet vrijblijvend en in algemene ideologische termen maar wat roepen.

En coalitiepartijen moeten dus ook niet blind het DB steunen.

Beide houdingen – ongehinderd door kennis maar wat roepen en blind de macht steunen - is een verwaarlozing van de grondwettelijke taak om het bestuur te controleren.

Alle raadsleden moeten in de controlerende rol een weloverwogen, goed beargumenteerde afweging maken over een concreet voorstel.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling het politieke debat nog eens dunnetjes over te doen.

Ik ben dan ook groot voorstander van het uitgangspunt dat u heeft geformuleerd:

Er moet een helder onderscheid worden gemaakt tussen het oordeelsvormende debat in de commissie en het besluitvoorbereidende debat in de raad.

Maar dat kunt u niet met de harde kant simpelweg regelen.

Er is geen formele regel te bedenken die de garantie geeft dat iedereen de verschillende rollen strikt worden gescheiden.

Dat moet u zelf inregelen in de hardnekkige kant, u weet wel daar tussen uw oren!

U moet de hardnekkige gewoonte loslaten om altijd in dezelfde modus te opereren.

U moet de gewoonte ontwikkelen om te schakelen tussen de verschillende rollen.

En duidelijk voor ogen te houden wanneer welke rol gepast is!

U kunt niet zo maar op de automatische piloot te navigeren.

Als jullie verder gaan met de bestuurlijke vernieuwing, kijk dan dus niet alleen hoe je die harde, formele kant moet inrichten.

Natuurlijk weet ik dat het van belang is wanneer bewoners mogen inspreken, of wie de agenda van de vergadering kan bepalen.

Natuurlijk maakt het uit of je op tijd alle informatie hebt gekregen.

Die zaken moet je gewoon goed regelen.

Maar het is even belangrijk met welke houding raadsleden in het debat of de vergadering zit!

Die hardnekkige kant van de politieke besluitvorming wordt te vaak vergeten.

En ik zie de wethouders al gniffelen....

Wat krijgen die raadsleden er lekker van langs.....

Maar hetzelfde verhaal geldt ook voor de uitvoerende macht, voor het DB.

Te lang hebben we in Nederland gewacht met de vernieuwing van de politieke instituties.

Het is tijd om een aantal wijzigingen aan te brengen in die hardware van de politiek.

Maar de hardnekkige kant moet ook worden vernieuwd.

Als u de relatie tussen die twee elementen vergeet, als u het evenwicht tussen de formele instituties en het menselijk gedrag niet herstelt, zal dat consequenties hebben voor de democratie.